

הידוע באנגלית העתיקה בתרגום הפסיון של אדמונד הקדוש

יהודה רונן

2005

תקציר

תפקודית וצורנית) pes, bis, peos (המקור של ModEng. this , ומזכיר אותו מבחינת התפקיד והצורה). כך בבריט 77§6, [בבייקר 5.1.3§3], [ב-AHD (9)], (בערכים על ההתגלגלות של se באנגלית מודרנית) ואפילו במיטשל 311§15 [המקיף (שני כרכים עבי-כרס...)]. בחלק מהדקדוקים אין כלל התייחסות לדיפרנציאציה שקיימת בין se ו- pes : אומרים על שניהם שהם "דמונסטרטיביים", וזהו.

בעיה — אם אכן ראוי לקרוא לזה "בעיה" — אחרת היא עצם ההתייחסות אל se כאל "כינוי דמונסטרטיבי". אמת, מקורו בכינוי דמונסטרטיבי, לפחות כך על-פי השחזור המקובל (ר' 5.1§), אבל התמונה הסינכרונית שמצטיירת בהתבוננות בקורפוס של הפסיון של אדמונד הקדוש היא אחרת: מדובר בתווית לכל דבר, שעומדת מול תוויות "סיתום" (כמו שאסביר בהמשך, השם המתאים יותר הוא "תוויות פרזנטטיביות", תוויות מצילות), אפס ו- pes , והיא מחוייבת¹.

בשום אופן אני לא טוען שזה המצב ב"אנגלית העתיקה" של כל התקופות בכל המקומות ועל-ידי כל מי שהשאיר כתבים — המקבעים תקפים, עד שלא יוכח שהם נכונים גם לטקסטים נוספים, רק לקורפוס המסויים שאיתו עבדתי. בהעדר ציון מפורש, אני לא

בחינת מקומו של הידוע במערכת התחבירית של הנרטיב באנגלית העתיקה, על-פי התרגום לפסיון של אדמונד הקדוש כקורפוס, תוך שימת-דגש על היבטים בלשניים-מבניים.

המסקנות של הבחינה הזו שונות בחלקן ממה שמופיע בספרי-דקדוק מסורתיים של האנגלית העתיקה, וטוענות למבניות עקבית בסימון השתתפותם של גורמים בנרטיב, גם אם מורכבת. בעוד שספרי-הדקדוק מנסים בדרך-כלל להקיף את השפה "כולה" (דבר פסול מעצם הגדרתו: "שפה" היא יצור שבו תת-מערכות רבות, שראוי להן להבחן עצמאית, מה גם שבאותם ספרים יש לרוב ערבוב של תקופות ושל דיאלקטים), החיבור הזה לא מנסה לטעון דבר מעבר לקורפוס הנתון.

בנוסף על התיאור הסינכרוני עצמו, מוזכרות בקצרה גם סוגיות דיאכרוניות והשוואתיות-טיפולוגיות.

1 הקדמה

¹ כלומר: הופעתה או אי-הופעתה תלויים לחלוטין בסביבה התחבירית, הרחבה. באנאפורה למשתתפים בסיפור אין אפשרות בחירה שלא לכתוב אותה — זה מצדיק את כינויה "תווית", ולא סתם אלמנט מצביע.

בהרבה טקסטים על הדקדוק של האנגלית העתיקה קיימת התייחסות אל "הכינויים הדמונסטרטיביים", se , peos , pæt (המקור של ModEng. the , שדומה לו מבחינה

טוען שום מקבע כללי לגבי האנגלית העתיקה.

- יש בחצר שלושה חתולים. החתול הג'ינג'י מביניהם הלך.

הדוגמה הראשונה מדגימה ידוע: דיברנו על משהו, ועכשיו אחרי שהוא ידוע אנחנו חוזרים ומזכירים אותו. הידוע מסמן אנאפורה שחוזרת למשהו שהוזכר קודם. הדוגמה השנייה מסמנת ספציפיות: לא הזכרנו קודם את החתול הג'ינג'י בשום אופן, אבל אנחנו מתייחסים אליו באופן ספציפי, מבין שאר החתולים שבחצר.

הרבה שפות משתמשות באותו כלי כדי להביע את שני הדברים, אבל חשוב להבחין ביניהם: מבחינה סינטגמטית הם שונים (סביבות תחביריות שונות).

1.2 הערות טכניות

למען הקריאות, הערה על ביבליוגרפיה ועל סימונים דקדוקיים:

- מראי-מקום מסומנים בתבנית $x:y$, כש- x הוא מספר המקור ו- y הוא מספר העמוד הרלוונטי. סעיפים מסומנים בסימן §.
- הבחנות דקדוקיות רלוונטיות מסומנות מעל למילים בצורה מקוצרת. יחסה ומספר מסומנים בשתי אותיות: הראשונה היא $n/a/g/d/i$, ומתייחסת ל- $s/(d)p$ והשנייה היא $f., m., n.$ למספר. gs יהיה, אם כך, גנטיב סינגולרי. — נקבה, זכר וסתמי. כל שאר הסימונים מקובלים או שמסבירים את עצמם.
- כשכתוב באופן כללי "se" או "pes" הכוונה היא לא לנומינטיב הזכרי הסינגולרי דווקא. לגבי הנטיה של se ר' §4.2.1, לגבי הנטיה של pes ר' §4.2.2.

2 התיזה

אמנם ההיקף של העבודה מצומצם, אבל עדיין קיימת

הבלשן הסטרוקטוראלי הוא בלשן דסקריפטיבי, תיאורי, כאשר חלק מרכזי בעבודת התיאור הוא שיוך דו-כיווני של מסמן ומסומן בשפה — מציאת ותיאור הקשר בין מסמן מסויים והמסומן המתאים לו (ולהפך) ובחינת מקומם במערכת הלשונית. בפני הבלשן נמצא רצף ארוך של מסמנים — הקורפוס, הפארול — והוא מוצא, על-פי כלים שהמרכזי ביניהם הוא בדיקת ההתחלפות, הניגוד, בין מסמנים שונים, את המסומנים המתאימים להם ואת מקומם במערכת, בניגוד שבו הם נמצאים, בפרדיגמה.

חיבור זה מהווה אשנב קטן לאופן שבו מתנהג הידוע באנגלית עתיקה, בקורפוס הנתון. מעקרונות הסטרוקטוראליזם נובע שלא ניתן לתאר דבר מסויים מבלי לתאר את האופוזיציה שלו אל מול דברים אחרים, ואכן על-מנת לתאר את הידוע יש לתאר את מה שאינו מידוע, כפי שנעשה בחיבור זה.

מבחינת היקף העבודה, ודאי שלא יכולתי להכיל את כל העניינים הנוגעים לנושא עצמו. ניתן להמשיל את זה לתמנון — העיקר, הגוף, נכתב, אבל יש קצוות פתוחים, זרועות, בעניינים קרובים שאמנם נוגעים לעיקר אבל נפרדים ממנו, וראויים לדיון במסגרת אחרת. בכמה וכמה מקומות מחזרים עניינים בסייג של "דורש בדיקה מחוץ לגבולות העבודה הזו".

1.1 הבחנה בין "ידוע" ו"ספציפיקציה"

שני מושגים שלפעמים מבלבלים ביניהם הם "ידוע" (definiteness) ו"ספציפיות" (specificity). הראשון הוא סימון של משהו שכבר הוזכר קודם, ורוצים להתייחס אליו; השני הוא, כשמו, יחוד של אובייקט מסויים בהתייחסות אליו. כדי להבהיר את ההבדל בין המושגים, נתבונן בקטעים הקצרים הבאים בעברית:

- ראיתי חתול. החתול היה יפה.

שמנטרלות את הידוע מבחינתו, שהוזכרו קודם:

< כשם פרטי במופע הראשון שלו בטקסט. חזרות מאוחרות יותר, גם אם הן לא מופיעות כשם פרטי, לא יופיעו עם תווית פרונטיבית, שהרי הוא כבר נכנס לנרטיב.

< במבנה גנטיבי כמו שהוזכר קודם: היות השם המתואר במבנה הגנטיבי ידוע או לא ידוע לא משנה, מה שמשנה הוא המתאר.

— כל אזכור חוזר של מה שהוכנס כבר לנרציה, אלא אם כן הוא מופיע כשם פרטי, כפרונומן פרסונלי או במבנה גנטיבי (ואז זה תלוי במתאר), מקבל תווית se לפניו.

• התייחסות מתוך הנרטיב אל דברים חיצוניים לו — שאינם נכנסים לתוך הנרציה — נעשית באמצעות תווית אפס. ההצדקה לקרוא לזה "תווית אפס" היא בכך שאם נסתכל על שם-העצם בלבד כאל סינטגמה ([paradigm] (adjective(s) substantive), כשאנחנו בוחנים את התווית שבאה לפניו, מבלי להסתכל על הסביבה התחבירית הרחבה יותר, הרי שהאפס מנוגד ל-an, sum, se, pes (כשחמישית, כולל ∅, מהווים את פרדיגמה עבור המשבצת הריקה בסינטגמה הזו).

• התייחסות פנים-טקסטואלית, מתוך הטקסט אל עצמו (גם אנאפורה וגם קאטאפורה, כמו שנראה), נעשית באמצעות pes, הדמונסטרטיבי.

• התייחסות מחוץ למישור של רצף האירועים בנרטיב, אם בדיאלוג ואם בפניה של המספר אל ה"קהל", יכולה להתקיים באמצעות pes.

• pes לא קיים בנרציה של השתלשלות האירועים בסיפור, ולכן הוא לא עומד בכלל בניגוד לשאר

בה "רימה" (rheme), אם לדבר במונחים בלשניים... הטענה שלי היא שהמערכת של התוויות בטקסט הנתון פועלת, בגדול, כך:

- שמות פרטיים (proper nouns): בקורפוס הנתון בכל מקרה לא מקבלים תווית, אלא אם כן בא לפנייהם שם-תואר, ואז הם בהכרח מקבלים se. מכך שהתווית (או העדרה) מחוייבת, אין ניגוד, ולכן אין לה ערך כאן, במונחים סטרוקטוראליים.
- מבנים גנטיביים. תחילה נגדיר טרמינולוגיה שתעזור להבין את ההתנהגות של הידוע במבנים כאלו. המבנים הגנטיביים שנדונים כאן הם

— noun noun^{gs}, כלומר: שם (אם פרטי ואם כללי) ביחסת הגנטיב, שלאחריו השם הקשור אליו. לדוגמה: pes cynincges life "חיי-המלך" ו-eadmundes swurd-bora "נושא החרב של אדמונד (שם פרטי)".

— personal-pronoun noun^{gs}, כלומר: פרונומן פרסונלי ביחסת הגנטיב (הפרונומינה האלה מכונים כאן גם "פרונומינה פחסיביים"), שלאחריו השם הקשור אליו. לדוגמה: mid his scipum "עם ספינותיו".

את החלק הראשון במבנה אני מכנה "המתאר", ואת החלק השני "המתואר". לעניין הידוע: החלק המתאר הוא זה שקובע את התווית שתבוא לפני המבנה.

- המערכת בהשתלשלות האירועים בנרטיב בנויה כך:

— אלמנט שנכנס לנרטיב מקבל "תווית פרונטיבית" (an או sum) או אפס², אלא אם כן הוא מופיע באחת משתי הצורות הבאות

²מראש אני אומר שלא מצאתי דיפרנציאציה ברורה וחדה בין השלושה. חסרות דוגמאות?

שם נסתכל על הסינטגמה (adjec- [paradigm] substantive (s)) הרי ש-*pes* מנוגד בה ל-*se* ולאחרים. כמובן ששימוש בסינטגמה כזו, שהיא מצומצמת מבחינה תחבירית ולא אומרת יותר מדי על המקום של הסובסנטיב בטקסט, לא יביא לתוצאות אפקטיביות. כמו שנראה בהמשך, נעשה שימוש בסביבה מאקרר-סינטקטית.

- לתואר באנגלית עתיקה יש שתי צורות-נטיה: חלשה וחזקה. אחרי *se* ו-*pes* החלשה מחוייבת, אחרת — החזקה, מלבד בפסוקיות ווקאטיביות.

הוכחת המערכת ופירוט נרחב יותר שלה מהווים את עיקר החיבור.

3 הקורפוס

כמקובל בבלשנות הסטרוקטוראלית, הבסיס לכל מחקר על השפה, המקור ממנו נובע כל מקבע אודותיה, הוא פארול, רצף מלל, ממנו מסיקים מסקנות והכללות על הלאנג, המערכת הלשונית. אותו רצף מלל נתון הוא הקורפוס. על הקורפוס להיות אחיד ככל הניתן, ולכן מקובל להשתמש בתוצרים אידיולקטליים. ר' בעיקר סוסיר [8].

הקורפוס הוא התרגום לאנגלית עתיקה של ה-*Passio Sancti Eadmundi, Regis et Martyris* [10] בתעתיק ו- [2] (בכתב-יד). הטקסט המקורי, כמו שכתוב בהקדמה לתרגום, נכתב על-ידי *Abbo*⁵, בלטינית. התרגום הוא של *Ælfric*, מלומד, אב-מנזר וסופר. התבוננות בביוגרפיה של אלפריץ יכולה ללמד אותנו על האנגלית שבה נכתב התרגום: ההערכה לשנים שבהם חי היא בסביבות 1020–955, בדרום אנגליה (התחנך בווינצ'סטר, לימד במנזר קרנל שבדורסט, כיהן כאב-מנזר בקנטרברי).

⁵*Abbo Floriacensis*, נזיר שנתמנה למשרת אב-מנזר במנזר הבנדיקטיאני של Fleury sur Loire.

התוויות שם. המערכת בהשתלשלות האירועים בנרטיב היא, אם כך, כמו שהוצגה קודם: *an/sum* ו-*se* ואפס. העדר *pes* הוא לא מקרי — היה אפשר להגיד שבמקרה הוא לא מופיע³, אבל העובדה שלמרות שיש המון *se* בהשתלשלות הסיפורית אין אפילו *pes* אחד, ושכל ה-*pes* שקיימים משמשים במקומות אחרים, מצביעה על כך שההתנהגות מערכתית.

מעצם העובדה ש-*pes* קיים במערכות האחרות ולא קיים במערכת הזו, ניתן להסיק שהערך של שאר התוויות שקיימות במערכות האחרות, גם אם הן בעלות אותו מסמן צלילי-גראפי (נאמר, *se*), הוא שונה, מכך שהניגוד שונה. עם זאת, אין מספיק דוגמאות בקורפוס לטקסטמה של דיאלוג או לפניה ישירה של המספר לשומעים כדי להסיק איך הן פועלות. העיקר בעבודה הזו הוא הנרטיב.

עם זאת, *pes* קיים בנרטיב במובן הרחב של "סיפור" כמערכת לשונית, ולאו דווקא השתלשלות של אירועים גרידא: הוא מאפשר, כמו שנכתב קודם, למספר להתייחס אל דברים שהופיעו קודם בסיפור, או שיופיעו מאוחר יותר. בזה הוא שונה מ-*se*, שלא יכול לשמש בפונקציה הזו, הפנים-טקסטואלית (לא אצלנו, לכל הפחות — בטקסטים של אלפרד זה קיים).

אפשר לדבר על *pes*₁ ועל *pes*₂, הומונימים: הראשון משמש בסביבה של נרטיב, ליד מילים כמו *word*, ומשמש להתייחסות אל הטקסט עצמו, בעוד שהשני משמש בפניה של דיבור ישיר, אם בדיאלוג ואם בפניה של המספר אל הקוראים (הוא מנוגד ל-*se*⁴).

הרציונל שמאחורי ההתייחסות ל-*pes* בעיסוק בנושא של הידוע הוא, כמו שנכתב קודם,

³הרי זו אחת הטענות שהועלו כנגד השימוש בקורפוס כמקור המרכזי לחומר בלשני: שניתן להסיק רק עובדות פחיטיביות, ואי-אפשר להסיק שדברים מסויימים לא קיימים בשפה, שהרי היה יכול להיות מקרה שהם במקרה לא הופיעו בקורפוס שנבחר. ⁴*se* שהוא הומונים לזה שבהשתלשלות האירועים.

4 תיאור סינכרוני מבחינה נרטיבית, הטקסט מחולק לשתי יחידות: ההקדמה, והשאר. ההקדמה (Svm swyðe ...ylcan) והקדמה (mynstre) היה יחידה סיפורית בפני-עצמה, נפרדת מהקטע העיקרי (Eadmund se eadiga וכו').

4.1 פרדיגמת הידוע

4.1.1 הגדרת הסביבה

כדי שנוכל לדבר על ההתנהגות של הידוע באנגלית העתיקה, תחילה צריך לברר מהו מושא-המחקר שלנו בדיוק: מה מסמן ידוע באנגלית עתיקה, ואלו דברים גורמים למבע להיות מידוע. ודאי שאסור להשלות את עצמנו שיש רק סוג אחד של ידוע בכל שפה: יכולות להיות "דרגות" או "סוגים" של ידוע. עם זאת, באנגלית עתיקה קיימת רק הבחנה של מידוע:לא-מידוע, עם ניטרול של ההבחנה במקרים מסויימים שיפורטו בהמשך.

הכלי הטבעי לבלשן הסטרוקטוראלי להשתמש בו למטרות כאלו הוא שימוש בסינטגמה, שבה יש איבר משתנה שקבוצת הדברים המתחלפים בו היא הפרדיגמה. אם נבנה סינטגמה מתאימה, כל האיברים שבפרדיגמה, בקבוצת-ההתחלפות, הם מנוגדים זה לזה — לא יכולים להתממש שניים כאלו בפארול באותו מקום — ולכן בעלי ערך מהניגוד שביניהם. המטרה שלנו כאן, בסעיף הזה (§4.1), היא לזקק את הפרדיגמה של הידוע: מה מסמן ידוע, ומה אי-ידוע.

בשונה ממקרים אחרים, בהם נוכל להשתמש בסינטגמה לינארית פשוטה, כאן נצטרך לבחון סביבה מאקרר-סינטקטית: לראות איך מתנהגים גורמים בנרטיב שהם עדיין לא ידועים, במופע הראשון שלהם, ולראות איך מתנהגים גורמים שהם כבר ידועים. שימוש בסינטגמה (adjective(s) substantive [paradigm]) הנאיבית לא יוביל לתוצאות שימושיות: נקבל בליל של תוויות (\emptyset , an, se, sum, pes), ונצטרך לבחון סביבה רחבה יותר כדי להבין מתי מופיעה כל תווית.

עבור הסמנים לידוע אנו מחפשים אנאפורה, התייחסות אחורה, לפריט שנכנס לנרטיב והוא ידוע, או למשהו שהכותב מניח מראש שהוא ידוע לקורא.

עיקר הטקסט כתוב בטקסטמה של נרטיב: סיפורו של אדמונד — חייו, מותו, ומה שקרה אחרי מותו. כמה קטעים בטקסט הם בטקסטמה של דיאלוג, שדורשת התייחסות שונה, נפרדת, וכמה בפניה ישירה של המספר. מבין הטקסטמות השונות, זו של הנרטיב מעניינת במיוחד באופן פעולת הידוע בה, שהרי היא מקנה מסגרת סיפורית מספיק נרחבת שבה אפשר לראות את האופן שבו חוזר הסיפור אל גורמים שהוצגו בו קודם לכן.

3.0.1 מקורות ברשת

- הטקסט באנגלית עתיקה שמהווה את הקורפוס: <http://www.wmich.edu/medieval/research/rawl/edmund/oldeng.html>
- שני תרגומים לאנגלית מודרנית:

— <http://www.engl.virginia.edu/OE/aelfric/edmund.html>

— <http://www.wmich.edu/medieval/research/rawl/edmund/oetrans.html>

- הטקסט הלטיני המקורי: <http://www.wmich.edu/medieval/research/rawl/edmund/latin.html>

התרגום של אלפריץ' די רחוק מהמקור, ואפשר להגדיר אותו יותר כ"עיבוד" מאשר "תרגום". זה טוב עבורנו: הטקסט הוא באנגלית עתיקה "טבעית", ולא מאולצת כמו בתרגום מילולי.

gelæred munuc com suþan "איזה נזיר מאוד מלומד בא מדרום". נקודות לתשומת-לב:

— השימוש ב-svm (כתיב שונה למילה sum, שהתפתחה באנגלית מודרנית ל-some). כפי שנראה בהמשך, זוהי דרך רגילה בטקסט להצגת דמויות שלא מופיעות בפעם הראשונה בצורה של שם פרטי או כמתואר מבנה גנטיבי. <1>

— הצורה החזקה של התואר gelæred. הצורה החלשה אמורה להיות *gelæreda. כפי שנראה בהמשך, תואר בלתי-מיודע תמיד יופיע בצורה החזקה שלו; וכזה מיודע תמיד בצורתו החלשה. <2>

מעט אחר-כך בטקסט חוזר אלפריץ אל הנזיר הזה ומספר ש-*and se munuc hatte abbo* "והנזיר נקרא 'אבו'". יש שימוש ב-se, שכפי שנראה בהמשך הוא סמן אנאפורי-יידועי. <3>

Pa gesette se munuc ealle þa gerecednysse on anre béc "אחר-כך כתב (מילולית: set) הנזיר את כל סיפורים בספר אחד". se מופיע. <3>

Se munuc þa abbo binnan twam gearum · gewende ham to his mynstre "והנזיר אבו אחרי שנתיים חזר הביתה למנזר שלו". se מופיע. ¹⁰ <3>

• דונסטאן.

את דונסטאן מציג אלפריץ כשהוא כותב *Svm swyðe gelæred munuc com ... to dunstane ærce-bisceope* "אל דונסטאן הארכיבישופ". אין סמן ליד השם הפרטי בכניסה לנרטיב. <4>

¹⁰אגב, בלי קשר לעיסוק בידוע, אפשר לראות כאן חציצה בתמורה בין *abbo-1 se munuc*, או, כמו שאני חושב שעדיף לנתח את המבע, יש כאן מבנה של "משפט יחוד": "הנזיר — ואז (הוא), אבו, אחרי שנתיים חזר הביתה למנזר שלו". כאילו מדברים על הנזיר, ואז מזכירים מי הוא, שהרי עבר יותר מדי זמן מאז שכינו אותו בשם ויש צורך להזכיר לקורא במי מדובר: "הנזיר, נו זה מה-שמו אבו, אז ככה וככה" ... זה נראה מעניין, אגב, לבדוק את ההתנהגות של המשרשר הנרטיבי *þa* ומה שהוא עושה מלבד שרשור נרטיבי — כאן הוא מפריד בין החלקים במשפט היחוד.

כלומר, ה"סינטגמה" שלנו בנויה מכניסה של פריט חדש לנרטיב, שאינו מסומן ב"ידוע", וממה שבא אחר-כך, והפרדיגמה היא צורת הסימון של האזכורים החוזרים לאותו פריט, כאשר אין מדובר בפרונומינה פשוטים⁶, אלא בחזרה על המסמן הראשוני⁷, מסמן אחר שמקביל לו⁸ או דבר שנרמז⁹. יכולים להיות גורמים שיש הנחה מוקדמת לזה שהם ידועים — עבורם נצפה לסימון של ידוע. עבור הא-ידוע, כאמור, אנחנו מחפשים מופע ראשון, משהו שהנמען של המלל עדיין לא יודע עליו.

4.1.2 בדיקה בקורפוס

אם כך, נעבור על הפריטים השונים שבקורפוס, ונראה איך הם נכנסים לנרטיב ואיך מתייחסים אליהם באזכורים החוזרים. אפשר לראות שכבר מההקדמה של אלפריץ, שהיא בת 125 מילים בלבד, אפשר להפיק הרבה מאוד מידע על הנושא.

האבחנות השונות שרלוונטיות לעניין ממוספרות: בכל קטע מהקורפוס מופיעים מספרים, בסוגריים משולשים, שמציינים את האבחנות הרלוונטיות. הן תדונה בהמשך, בחלק של המסקנות.

נתחיל במשתתפים בנרטיב עצמו. לא כל המשתתפים, כמובן, רשומים כאן, ולא כל המופעים שלהם רשומים — בדיקה מקיפה וממצה באמת היתה גוזלת המון כתיבה מיותרת: מספיק להראות את הקווים הכלליים, ולדון במקרים המיוחדים; כל השאר מתנהג באופן רגיל וצפוי לפי המסקנות.

• הנזיר אבו.

ממש בפתחה של הטקסט, עוד בהקדמת-המתרגם של אלפריץ, מופיע נזיר: *Svm swyðe*

⁶דוגמת "ראיתי חתול ... הוא היה אפרפר".

⁷דוגמת "ראיתי חתול קטן ... החתול היה אפרפר".

⁸דוגמת "ראיתי חתול קטן ... החתול היה אפרפר".

⁹דוגמת "ליטפתי חתו ... הפרווה היתה משיית".

דוגמה לידוע שמתיחס למה שנרמז קודם בטקסט, גם אם לא נאמר במפורש: דונסטאן סיפר לאבו, לכן אבו שמע סיפורים, לכן הקורא כבר יודע שיש סיפורים. <3>

• הספר שאבו כתב בו.

הספר מוצג, נכנס לנרציה, כשנכתב ... Pa gesette on anre béc . נקודה חשובה היא ההמצאות של anre לפני béc: ^{ds. "béc" (f)} béc: אמנם אפשר לתרגם את זה כ"אחד" באופן פשוט (אבו כתב את הסיפורים בספר אחד, ולא בהרבה ספרים), אבל כמו שנראה בהמשך, בנוסף למשמעות הבסיסית של "אחד", an מורכב יותר: הוא משמש כתווית פרונטטיבית. <7>
^{ns. "béc" (f)} and eft ða þa seo béc com to ús . והוא מלווה ב-seo. <3>

• המנזר של אבו.

הצגת המנזר: Se munuc ... gewende ham to his mynstre "הנזיר ... חוזר הביתה למנזר שלו". מבנה גנטיבי עם פרונומן (his), בלי סמן מציג מיוחד. <6>
 and wearð sona to abbode geset on þam ylcan mynstre "ומיד נהיה לאב(-מנזר) באותו המנזר". שימוש ב-se בדאטיב. התואר ylca "אותו אחד" מופיע כאן בנטיה החלשה. דווקא מהתואר הזה אי-אפשר ללמוד על מערכת החזק-חולש של התארים באנגלית עתיקה, שכן הוא מופיע רק בפרדיגמה של התואר החלש¹² ([20]:117). <9>, <3>

• אדמונד.

הדמות הראשית מוצגת ישר בתחילת הסיפור עצמו: Eadmund se eadiga eastengla cynincg wæs snotor and wurðfull "אדמונד המבורך, מלך אנגליי-המזרח היה חכם ומכובד". כמו שניתן לראות, אין se לפני השם "אדמונד", אך לפני התואר שמתאר אותו כן מופיע se: se eadiga.

¹² מעצם הערך הלכסיקלי שלו.

כשחוזרים אל דונסטאן, אין שום סמן שמציין שכבר הזכרנו אותו: þa wurdon hi æt spræce oþþæt dunstan rehte be sancte eadmunde "והם דיברו עד שדונסטאן סיפר על אדמונד הקדוש". האפס שלפני dunstan — לפני שמות פרטיים — יכול היה, תיאורטית, להתחלף עם se, ולכן היה מנוגדים והיה הבדל ביניהם, אלא שבקורפוס הנתון זה לא קורה בשום מקום¹¹. בגלל ששני ה"se-ים" נמצאים בפרדיגמות שונות (האחד, ליד שם כללי, מחוייב באנאפוריה; השני, ליד שם פרטי, מתחלף עם 0) הם בכל מקרה לא היו "se", והיו מהווים הומונימים. בכל מקרה, אצלנו זה לא מופיע, ולכן זה לא רלוונטי עבורנו. <5>

כך גם ב-þa þa dunstan iung man wæs ... "כשדונסטאן היה איש צעיר". <5>

• נושא-החרב של אדמונד.

הוא מוצג כשנכתב swa swa eadmundes swurd-bora hit rehte æpelstane cynincge "כמו שנושא-החרב של אדמונד סיפר זאת לאדלסטאן המלך". יש שימוש במבנה גנטיבי (eadmundes), ולכן מה שגורם לאי-הופעת se הוא זה ש-eadmund הוא שם פרטי שאינו מתואר בתואר. <6>, <5>
 כשחוזרים ומזכירים אותו, יש כצפוי שימוש ב-se: and se swurd-bora wæs for-ealdod man "ונושא-החרב היה אדם זקן". <3>

• הסיפורים שאבו כתב.

כתוב Pa gesette se munuc ealle þa gerecced-nysse on anre béc "אחר-כך כתב הנזיר את כל הסיפורים האלה בספר אחד". ^{ap. (f.) of "se"} þa gereccednysse. "את הסיפורים" הוא מיועד, אבל לכאורה הוא לא מתייחס ל"gereccednys(s)*" שנכתב קודם. זו

¹¹ אצלנו אין מקרה של se שבא לפני שם פרטי. בכרוניקות האנגלו-סאקסוניות, [1], זה די נפוץ. כאן משמש "aforesaid", הלכסיקלי, בתפקיד דומה, כמו ב-And se fore-sæda hinguar "והינגוואר שדיברנו עליו קודם".

שכן קיים כאן הוא שימוש בנטיה החלשה של התואר "אהוב, יקר", שכפי שנראה בהמשך היא אופיינית לפסוקיות ווקאטיביות. <11>
 Pa cwæþ eadmund cyning swa swa he ful cene wæs
 "ואז אמר אדמונד המלך, מלכותי כשהיה". <5>
 מהיותו פרוטגוניסט, המופעים של אדמונד בסיפור רבים מאוד. אין טעם לעבור על כולם, ולראות שהם פועלים כצפוי.

• **הצבא הוויקינגי.**

ההתייחסות אל הצבא הוויקינגי בנרטיב די רגילה, אבל בקטעי דיבור ישיר שמופיעים בטקסט נכתב:

and [eadmund] cwæþ ... ["... to bysmore — synd getawode þas earman land-leoda..."]
 "ו[אדמונד] אמר: ... אלי בושה הובלו עם- הארץ האומלל הזה...".

se bisceop cwæþ ... ["... and þas flot- men cumað · and þe cucenne gebindað ..."]
 "והבישופ אמר: ... והימאים האלו יבואו, ואותך חי יכבלו...".

Pa cwæþ eadmund cyning ... ["... færlice of- slægene fram þysum flot-mannum ..."]
 "אמר אדמונד המלך: ... פתאום נטבחו [נתיניו של אדמונד, נשים וטף] בידי הימאים האלה".

כמו שניתן לראות, בדיאלוג יש שימוש רב ב-þes, על נטייתו (§4.2.2), לעומת הנרטיב.¹⁴ למעשה, אין שימוש ב-þes בנרטיב עצמו. כמובן שצריך להפריד את הדיון בין השניים. <17>

• **אלוהים, god ("God").**

ההתנהגות של god היא כמו שם פרטי. כך:

¹⁴דוגמה נוספת לשימוש ב-þes בדיאלוג היא buton he to hælende criste ærest mid ge-leafan on þysum lande gebuge הצלוב תחילה באמונה על הארץ הו ישתחווה".

שנראה בהמשך, תארים שמתייחסים אל שמות של אנשים תמיד באים באופן מיוחד. כיוון שאין ניגוד, se מחוייב, לא קיים כאן אותו הערך שב-se הרגיל (שמות כלליים יכולים לבוא עם se או בלעדיו, בתלות בידיעתם; שם פרטי שמתואר על- ידי תואר תמיד יגרור se, גם במופע ראשון). <8>

He sende ða sona syððan to þam cyninge beotlic ærende "והוא שלח מיד אחר-כך למלך הודעה מאיימת". המלך הוא אדמונד, שכבר נכנס לנרטיב, ואכן יש שימוש ב-se, ביחסה הדאטיבית, þam. <3>

Se ærendraca com þa to eadmunde cynincge "והשליח בא אל אדמונד המלך". מופיע אפס — מדובר בשם פרטי באזכור אנאפורי. <5>

Hwæt þa eadmund clypode ænne bisceop þe him þa gehendost wæs "הו! ואז אדמונד קרא לאיזה בישופ שהיה הכי קרוב אליו". כמו קודם. <5>

Pa forhtode se bisceop for þam færlican gelimpe · and for þæs cynincges life "ואז חשש הבישופ מהאירוע הפתאומי ולחיי המלך". המלך הוא אדמונד, ויש שימוש ב-þæs^{gs. "se"} (השימוש בגנטיב בגלל שמדובר על החיים של המלך). המלך הוא המתאר במבנה בגנטיבי, והוא קובע הופעת תווית הידוע. <3>, <6>

Pa suwode se cynincg and beseah to þære eorþan השתתק המלך והסתכל על הארץ. אותו הדבר. <3>

Eala þu loefa cyning þin folc lið ofslagen אתה¹³, מלך יקר; עמך שוכב טבוח". כאן יוצא הטקסט מהטקסטמה של הנרטיב ועובר לטקסטמה של דיאלוג. בדיאלוג לא פונה — בפסוקית ווקאטיבית — הבישופ אל המלך איתו הוא מדבר בשימוש בתווית הידוע, <10>. מה

¹³או ModEng. hail או "הו!", "האח!", "או!" — תלוי איך מפרשים את מילת-הקריאה.

הכל-יכול", אלא "אל כל-יכול". זה די הגיוני לאור זה שהפרוטסטנטיות קמה כמה מאות שנים לאחר מכן. אני מניח שה-Ordo Sancti Benedicti, מסדר בנדיקט הקדוש, שאלפריץ' התחנך בדרכו, לא שונה משאר הזרמים הקתוליים שבהם השילוש קיים. ניתן לראות כאן באופן יפה את ההבדל בין ידוע ללא-ידוע, שמובחן בשפה: המשמעות היתה אחרת אם היה נכתב *þæt he is se ælmihtiga god*. בכל מקרה, צריך להבחין בין התואר "טוב" (משוחרז להיות עם תנועה ארוכה, *gōd*) ובין "אלוהים".

• **אלוהים (אדוני), drihten ("Lord")**

גם *drihten*, כמו *god*, מתנהג כשם פרטי:

— *gif hi beoð drihtnes þenas* —
"אם הם עבדי-אדוני". <5>

— *Nis angel-cynn bedæled drihtnes halgena* —
"העם האנגלי לא נטול קדושי-אדוני". <5>

• **השטן**

On þam flotan wæron þa fyrrestan heafod-men *hinguar and hubba · geanlæhte þurh deofol* היו המנהיגים (מילולית: אנשי-ראש) הראשיים הינגוואר והובה, מאוגדים על-ידי השטן". באותה מידה ש-*deofol* יכול להיות שם פרטי (<5>), הוא גם יכול להיות פרט שלא מתקיים בנרטיב עצמו (אוגדו על-ידי איזה שטן¹⁵. <13>) — יש כאן ניטרול, אם נקבל את המושג: העדר הבחנה. סוויט §90 [20] כותב:

The definite article is omitted as in Mn.E. before names such as God; also before Drihten 'the Lord', *dēofol* 'the Devil' — though *se dēofol* also occurs.

¹⁵אני לא בקיא במיתולוגיה הנוצרית באותו איזור באותה תקופה על-ידי אותם אנשים כדי לדעת האם בהכרח יש *deofol* אחד.

— *and wurðode symble mid æþelum þeawum þone ælmihtigan god* —
"ושיבח תמיד במעלות נעלות את האל הכל-יכול". <8>

— *and se ælmihtiga god wát þæt ic nelle abugan fram his biggengum æfre* —
"והאל הכל-יכול יודע שלא אטה מעבודתו לעולם". דיאלוג, אבל עדיין <8> תקף.

— *gif hit swa god fore-sceawað* —
"אם כך אלוהים ציווה". דיאלוג, אבל עדיין <5> תקף.

— *Þær wæs sum man gehende gehealdan þurh god · behyd þam hæþenum* —
"היה איזה איש בקרבת מקום שנשמר על-ידי האל מוסתר מהכופרים". <5>

— *an wulf wearð asend þurh godes wissunge to bewerigenne þæt heafod* —
"בהכוונת האל, לשמור על הראש". <5>

— *and for gode ne dorste þæs heafdes abyrian* —
"ומפני האל לא העז את הראש לאכול". <5>

— *wæron gehælede þurh þone heofonlican god* —
"נרפאו בעזרת האל השמימי". <8>

— *god ælmihtig mæg þone man aræran eft on domes dæg andsundne of eorþan* —
"האל הכל-יכול יקים את האדם שוב, ביום הדין, שלם מן הארץ". מבנה רגיל של יוקסטאטפוזיציה (ר' §4.5).

— וכן הלאה.

במקום אחד, *Crist geswutelap mannum þurh his mæran halgan þæt he is ælmihtig god* הראה לבני האדם באמצעות קדושו המפורסמים (מילולית: מצויינים) שהוא אל כל-יכול", *god* לא מתנהג כמו שם. היינו מצפים ל-*þæt he is se ælmihtiga god*. סביר להניח, מבחינת הסביבה (מדובר על הבן, *Crist*, לא על האב), שלא מדובר כאן על אותו אל כל-יכול, האב: הצלוב הוא לא "האל

"אלמנה"; מיד אחר-כך מוזכר השם. בסימון sum.
<1>

seo wolde efsian ælce geare þone sanct
בכל שנה את הקדוש". se שעומד לבד, ללא שם-
עצם או תואר אחריו. ר' 4.6. §. <12>

• הגנבים.

Pa comon on sumne sæl unge-sælige þeofas
פעם אחת, באו גנבים מתועבים¹⁶. הם מופיעים
כך:

Sum sloh mid slecge swiðe þa hæpsan —
הכה בכח בפטיש את הבריח".

sum heora mid feolan feolode abutan —
מהם הכה את זה ביתר".

sum eac underdealf þa duru mid spade —
חפר תחת הדלת באת".

sum heora mid hlæddre wolde unlucan þæt —
ægðyrl "אחד מהם רצה לפתוח את החלון
בעזרת סולם".

בהמשך מתייחסים אליהם במילים
wundrodon hu þa weargas hangodon · sum on
hlæddre · sum leat to gedelfe "ואנשים אז התפלאו
איך הרשעים תלויים: אחד על סולם ואחד נוטה
בחפירה". יש שימוש ב-^{np. "sc"} þa. <3>. ה-^{sc} sum מופיע
לגבי הגנבים מציין את זה שמדובר באחד מהם,
בלי להתייחס למי בדיוק מהם.

• ליאופסטאן.

On þam land wæs sum man · leofstan gehaten
היה איש, שנקרא ליאופסטאן". <1>

se rád to þam halgan
ללא הרחבה, <12>. ר' 4.6. §.

¹⁶unblessed

• האישה הסתיר האלוהים.

כשהכופרים הרגו את אדמונד, היה עד שצפה.
Pær wæs sum man gehende כשכתוב
gehealdan þurh god · behyd þam hæpenum
איזה איש בקרבת-מקום שנשמר על-ידי האל
מוסתר מפני הכופרים". יש שימוש ב-sum להצגה
של דמות שלא בשמה. <1>

Pa sæde se sceawere þe hit ær geseah
העד שראה את זה [=רצח אדמונד] קודם". חזרה
אנאפורית שמסומנת באמצעות se. <3>

• העץ שאליו נקשר אדמונד.

and swa syððan læddon þone geleaf-fullan cyning
to anum eorð-fæstum treowe
"ואחר-כך הם הובילו
את המלך הנאמן לאיזה עץ שמחובר לאדמה".
<7>

• הזאב ששמר על הראש.

Wæs eac micel wundor þæt an wulf wearð asend
þurh godes wissunge to bewerigenne þæt heafod
"היה זה גם פלא גדול שאיזה זאב נשלח, בהכוונת
האל, לשמור על הראש". <7>

Pa læg se græga wulf þe bewiste þæt heafod
שכב הזאב האפור ששמר על הראש". <3>, <9>

Pa wurdon hi ofwundrode þæs wulfes hyrd-rædenne
"ואז הם התפלאו משמירתו של הזאב". <3>

ac se wulf folgode forð mid þam heafde
המשיך בעקבותיהם עם הראש". <3>

• אוסווין.

Sum wudewe האלמנה מוצגת כשכתוב:
wunode oswyn gehaten æt þæs halgan byrgene
"איזו אלמנה שנקראה אוסווין שכנה ליד מקום-
קבורת הקדוש". מוצגת בתחילה בלא שמה (רק

He wæs cystig wædlum and wydedum swa swa —
fæder "הוא היה נדיב לעניים ולאמנות כמו
אב". זה לא שיש fæder בסיפור. <13>

And se fore-sæda hinguar færllice swa swa wulf —
on lande bestalcode "והינגוואר דלעיל פתע,
כמו זאב, התנפל על הארץ". מדובר על איזה
זאב כללי, או בעצם על הזאביות, ואין סימון
פורמלי פוזיטיבי. <13>

oð þæt he eall wæs besæt mid heora sco- —
tungum swilce igles byrsta "עד שהוא היה
כולו מותקף ביריותיהם, כמו קיפור". קיפור.
<13>

and eac þa halgan canones שב-þeofas —
gehadodum forbeodað ge bisceopum ge pre-
ostum · to beonne embe þeofas "ובנוסף
הקאנונים הקדושים אוסרים על clerics, גם
בישופים וגם priests לדאוג בנוגע לגנבים"¹⁷
הם סתם גנבים, לא מסויימים, ואכן מופיע
אפס לפנייהם. <13>

[gif] þu eart to heafod-men ge-set —
למנהיג". <13>

ac beo betwux mannum swa swa an man of him —
"אך היה בין אנשים כאיש אחד מהם". זה-
an כאן הוא בפירוש ציין מספרי, שמיועד גם
לסתם את ה-man ולתאר אותו כאיזו ישות
כללית בתוך ריבוי ה-mannum, פרט אחד:
"אחד מהחבר'ה" בעברית.

and mid clænum life to criste sipode —
טהורים אל הצלוב נפטר". החיים הטהורים.
<13>

for-þan-þe hit ne gebyraþ þam þe beoð —
gecorene gode to þegnigenne þæt hi
geþwærlæcan sceolon · on æniges mannes

¹⁷הרבה מושגים נוצריים שאין להם תרגום עברי חד-משמעי
וברור.

אי-ידוע באמצעות אפס. אפס מנוגד לתוויות
הפרזנטטביות שראינו: משהו שאינו ידוע יכול להיות
מוצג באמצעות אפס, ולא רק באמצעות an, sum או
אחת מהצורות מנטרלות-הידוע (מבנה גנטיבי ושם
פרטי). <16>

• þa deniscan leode ferdon mid scip-hera "העם הדני
באו עם צבא-ספינות". אין שום ציון פוזיטיבי
לפני ה-scip-hera, למרות שהוא לא ידוע ומשתתף
בסיפור.

• He sende ða sona syððan to þam cyninge beotlic
ærende "הוא שלח מיד (מעט) אחר-כך אל
המלך הודעה מאימת". beotlic ærende "הודעה
מאיימת" בציין אפס.

• Wæs eac micel wundor þæt an wulf wearð asend
þurh godes wissunge to bewerigenne þæt heafod
"היה זה גם פלא גדול שאיזה זאב נשלח, בהכוונת
האל, לשמור על הראש". micel wundor "פלא
גדול".

• and cyrcan arærdan sona him onuppon "וכנסיה בנו
מיד (מהר) מעליו". cyrcan "כנסיה".
הכנסיה שבנו אחר-כך, הראויה, מוצגת ב-an:
and worhton ane cyrcan wurðlice þam halgan
כנסיה ראויה לקדוש". <7>

• וכן דוגמאות נוספות.

מה שלא נמצא במישור הסיפור עצמו:

• התייחסות לפרטים או לקבוצות גנריים, שאינם
נמצאים במישור הנרטיבי.

— þa þa dunstan iung man wæs · and se swurd-
bora wæs for-ealdod man "כאשר דונסטאן
איש צעיר היה, ונושא-החרב היה איש זקן".
אין "איש צעיר" ו"איש זקן" בסיפור. <13>

אחרות¹⁹, המין של ה-*pes* הזה הוא נאוטרומ (pis).

— *Pis is ðam gelic þe se geleaffulla papa gregorius sæde on his gesetnysse* [מה שנכתב] כמו שהאפיפיור האורתודוקסי גרגוריוס אמר בכתביו". כמו קודם.

• כשמספרים סיפור אפשר לדבר על כמה מישורים: ההתרחשויות עצמן, דיאלוג בסיפור (מוצג מנקודת מבטן של הדמויות), דברים שמשיקים לסיפור (<13>), ודברים שמתקיימים במישור של המספר. אצלנו המספר הוא אבו בקטעים המקוריים, ואלפריץ' בנספחים. התייחסות אל אלו האחרונים נעשית ב-*pes*, <15>:

— *and he liþ swa ansund oþ þisne and-werdan dæg* — "והוא שוכב כך נטול-מום עד היום הזה" — הזמן שהמספר מספר בו.

— *þonne he swylce wundra wyrcð þurh his halgan wide geond þas eorþan* "כי הוא עשה כאלה ניסים בעזרת קדושו ברחבי הארץ/אדמה הזו" — הארץ שהמספר מצביע עליה (אנגליה? העולם?).

כך גם כשהמספר פונה אל הקהל:

— *Fela wundra we gehyrdon on folcligre sprære · be þam halgan eadmunde þe we hér nellaþ on gewrite settan · ác hi wát gehwá · On þyssum halgan is swutel · and on swilcum oþrum · þæt god ælmihtig mæg þone man aræran eft on domes dæg andsundne of eorþan* ²⁰ "פלאים רבים שמענו ממה שאומרים בעם [מילולית: דיבור עממי] על הקדוש אדמונד, שלא כתבנו כאן, אבל הם ידועים לכל. מהקדוש

¹⁹ כמו בלטינית, בה המין של אינפניטיב/גרונדיום הוא נאוטרומ. ²⁰ הצגתי את הסביבה הרחבה כדי להראות שיש כאן שיח ישיר בין המספר לקהל, ולא אקט של נרציה. התרגום לא יותר מדי מילולי.

deaðe · gif hi beoð drihtnes þenas "כי זה לא ראוי לאלו שבחרו לשרת את האל שהם יסיעו למותו של כל אדם (any man's) death, אם הם עבדי-אדוני)". לגבי *on æniges mannes deaðe*, היה אפשר לטעון אולי ש-*ænig* מתחלף עם התוויות, אבל לפי ההסבר שאני מציע, יש להסתכל על כל המבע, והוא מצריך תווית אפס, בגלל ש-*ænig man* לא נמצא במישור של הסיפור, "הוא" לא משתתף. <13>

— *and earmlice geendode yfelum deaðe* — "ובאומללות מת (מילולית: הסתיים) במוות נורא (מילולית: רע)". המוות. <13> — יש דוגמאות רבות נוספות.

• התייחסות פנים-טקסטואלית נעשית באמצעות *pes*, <14>

— אחרי דברים שאמר אדמונד מופיע *Æfter þysum wordum he gewende to þam ærendračan* "אחר הדברים האלה הוא פנה אל השליח". שימוש ב-*pes*, הדמונסטרטיב, להתייחסות אל קטע שהופיע קודם — אנאפורה.

— *se mild-heorte god clypode þurh his witegan þas word þe hér standað* "האל עדין-הלב קרא בידי נביאו את המילים האלה העומדות כאן". שוב שימוש ב-*pes*, פנים-טקסטואלית, הפעם כלפי המשך הטקסט — קאטאפורה.

— *man ... þe þis gehyrde eall* "איש ... שאת כל זה שמע". את כל מה? — את כל ההתרחשות שנכתבה קודם. ראוי לשים לב לכך ש-*pes* כאן אינו *pes* אדנומינלי (כמו ב-*þas word*, לדוגמה), אלא פרונומינלי¹⁸ (באופן שמזכיר את *se rád to þam halgan*, ר' §4.6.2). ר' §3.1.2[4].

באופן די צפוי, לאור שפות הודו-אירופיות

¹⁸ הוא מעמיד קטע בטקסט כשם, ובא במקומו.

11. למרות העדר התווית, שימוש בנטיה החלשה של התואר בפסוקיות ווקאטיביות.
12. se יכול להופיע בלא שם-עצם או תואר אחריו. ר' §4.6

13. התייחסות לפרטים או לקבוצות שמוזכרים בנרטיב אבל לא משתתפים בו נעשית בהעדר סימון פוזיטיבי.

14. שימוש ב-pes להתייחסות פנים-טקסטואלית.

15. שימוש ב-pes להתייחסות של המספר אל דברים שנמצאים בעולמו שלו או בעולם הסיפור.

16. פרזנטציה עם אפס.

17. שימוש ב-pes בדיאלוג — טקסטמה נפרדת, דיון נפרד.

עתה, לאחר שעברנו על הקורפוס, נוכל לגבות את התיזה במה שראינו (השוו עם סעיף (§2)):

- יש ניטרול של ידוע בשמות פרטיים:
 - כשאינו מתואר בשם-תואר, מחוייב אפס: <4>, <5>.
 - כשמתואר בשם-תואר, מחוייב se: <8>.
- ניטרול גם במבנים גנטיביים — התנייה על-ידי במתאר במבנה:
 - לא מקבל סימון פוזיטיבי כשהמתאר (מסומן בגנטיב ומופיע ראשון במבנה) הוא שם פרטי של מתואר בתואר (eadmundes swurd-bora) או פרונומן פרסונלי (mid his scipum).
 - אחרת, מקבל סימון פוזיטיבי לפי המתאר.
- מערכת התוויות בהשתלשלות האירועים בנויה כך:

הזה ברור, ומאחרים כמותו, שהאל הכל-יכול יקים את האדם שוב, ביום הדין, שלם מן הארץ". במילים On byssum halgan המספר מצביע מתוך השיח שלו עם הקוראים אל הקדוש, אדמונד, שהוזכר בסיפור.

4.1.3 מסקנות, מקבעים ודיון בתוצאות הבדיקה

תחילה, אציג מפתח לפירוש הסימנים שמופיעים בסוגריים משולשים. לאחר מכן, אסדר את המסקנות שאפשר להסיק מהטקסט במבנה היררכי.

1. sum כתווית פרזנטטיבית.

2. שימוש בנטיה החזקה של התואר כשהוא לא מיועד.

3. שימוש ב-se לאנאפורה למה שכבר הוזכר קודם, כשאינו מופיע כשם פרטי או כמתואר במבנה גנטיבי שגורר העדר סימון (לפי החלק המתאר).

4. הצגה של דמויות בשמן בלא תווית.

5. חזרה לדמויות ידועות בלא סימון כאשר הן מוזכרות בשמן.

6. התניית הסימון להופעה ראשונה של דברים במבנה גנטיבי במתאר שלהם במבנה הגנטיבי: אם המתאר שם, אז הידוע הוא לפי סימון הידוע של המתאר, ואם הוא פרונומן פוזיטיבי אז נעדר סימון.

7. an כתווית פרזנטטיבית.

8. הופעה מחוייבת של se כשיש שם פרטי שמתואר באמצעות תואר.

9. שימוש בנטיה החלשה של התואר כשהוא מיועד.

10. העדר תווית בפסוקיות ווקאטיביות.

— כניסה לנרציה באמצעות *sum*, *an* או אפס:
<1>, <7>, <16>.

לא ברורה לי בדיוק הדיפרנציאציה בין השלושה.

אם נתעלם מ-*Hwæt þa eadmund clypode ænne bisceop*²¹ "הו! ואז אדמונד קרא לאיזה בישופ שהיה הכי קרוב אליו", נראה ש-*sum* משמש לבני-אדם (הנזיר אבו, האיש שהסתיר האלוהים, האלמנה אוסווין, הגנבים, ליאופסטאן), וש-*an* משמש לדברים שאינם בני-אדם (הספר של אבו, העץ שאליו נקשר אדמונד, הזאב ששמר על הראש, הכנסיה הראויה לקדוש). לא נראה לי שזו מקריות שהאחד בא לפני בני-אדם והאחר בא לפני דברים אחרים: יש כאן חוקיות. את העובדה שלפני *bisceop* בא *ænne* ניתן להסביר, באופן די משכנע, בכך שבמקור הלטיני כתוב *et ascito uno ex suis episcopis, qui ei erat a secretis, quid super his respondere deberet consulit* — יתכן שה-*unus* השפיע על הטקסט האנגלי, וגרם לחריגה ("נזיר אחד" — אחד מאלו שלו של אדמונד, *ex suis*). בכל מקרה, *an* יכול לבוא רק לפני עצמים סינגולריים, מעצם המשמעות הבסיסית שלו (אחד), מה שאומר שכאשר עוסקים במשהו פלורלי, הניגוד הוא רק בין *sum* ואפס (עם כל המשמעות המבנית של זה: הומונימיה).

לגבי האפס אני אובד-עיצות... מתי משתמשים בו ומתי ב-*an/sum*?
יתכן שצריך דוגמאות נוספות כדי למצוא את הערך. אשמח מאוד לשמוע רעיונות: הבעיה הזו מטרידה אותי...

במידה ויש כניסה לנרציה בשם פרטי שלא

²¹אני מניח שהשימוש ב-*ænne* (ולא ב-*a-ænne*) נובע מאי-העקביות האורתוגרפית בטקסט, ואינו מהווה גורם מבחין: אין *æn* שעומד מול *an*, בניגוד אליו.

מתואר בשם-תואר, או במבנה גנטיבי עם שם פרטי או פרונומן בחלק המתאר, מחוייב שלא תהיה תווית פוזיטיבית לפני, ובמידה ויש כניסה לנרציה בשם פרטי שמתואר בתואר יש הכרח לקיום *se*.

— כל אזכור חוזר של מה שהוכנס כבר לנרציה, אלא אם כן הוא מופיע כשם פרטי שאינו מתואר בתואר, או בפרונומן פרסונלי, או במבנה גנטיבי כשהמתאר במבנה לא גורר סימון, מסומן ב-*se*. <3>

• התייחסות מתוך הנרציה לדברים שלא נמצאים במישור של הסיפור, נעשית באמצעות תווית אפס. <13>

• התייחסות פנים-טקסטואלית, מתוך הטקסט אל עצמו, מסומנת ב-*þes*. <14>

• התייחסות מחוץ למישור של רצף האירועים בנרטיב (אם בדיאלוג ואם בפניה של המספר אל ה"קהל") — באמצעות *þes*. <15>, <17>

• בפסוקיות שאינן ווקאטיביות, חוץ התואר מותנה על-ידי הידוע (<9>, <2>). בפסוקיות ווקאטיביות התואר תמיד חלש (<11>), ולא מופיע *se* (<10>).

• פסוקיות ווקאטיביות.
מיטשל §114 [15] כותב:

The adjective is often declined weak in both prose and poetry when used in the vocative without a demonstrative or possessive.

אכן, כמו שראינו בדוגמה היחידה בטקסט שבה מופיע תואר בפסוקית ווקאטיבית (<11>) — *loefa* — *cyning* "הו מלך אהוב" — הוא באמת נוטה בנטייה החלשה.

	Masc. sg.	Neut. sg.	Fem. sg.	Pl.
Nom.	se	þæt	sēo	þā
Acc.	þone	þæt	þā	þā
Gen.	þæs	þæs	þære	þāra
Dat.	þæm	þæm	þære	þæm
Ins.	þȳ	þȳ, þon	(þære)	

כמו שניתן לראות, יש בחלק מהטבלה העדר-הבחנה בתווית במין (þæs, þæm, þȳ), מספר (þa, þæm) ויחסה (þæt, þære, þa) ושילובים שלהם. הסינקרטיזם יתרחב עד לצורה יחידה, the, באנגלית מודרנית.

האורתוגרפיה שמופיעה בקורפוס שבו נעשה שימוש כאן שונה מזו שאצל סוויט, שהיא מנורמלת ומשחזרת אורך של תנועות על-פי קריטריונים השוואתיים. אם ננסה להרכיב טבלה מהנטיה שנמצאת בטקסט נקבל:

	Masc. sg.	Neut. sg.	Fem. sg.	Pl.
Nom.	se	þæt	seo	þa
Acc.	þone	þæt		þa
Gen.	þæs	þæs	þære	
Dat.	þam	þam	þære	
Ins.				

בפועל במקום þæt כתוב בכתב היד þ עם קו אלכסוני קצר, שמהווה כתיב מקוצר ל-þæt.

4.2.2 הנטיה של þes

הטבלה שמופיעה אצל סוויט §48[20]:

	Masc. sg.	Neut. sg.	Fem. sg.	Pl.
Nom.	þes	þis	þeos	þās
Acc.	þisne	þis	þās	þās
Gen.	þisses	þisses	þisse	þissa
Dat.	þissum	þissum	þisse	þissum
Ins.	þȳs	þȳs	(þisse)	

מה שמופיע בטקסט שלנו הוא:

אפשר לראות בנטיה של תואר בנטיה החלשה בהעדר se או þes מסמן לפסוקית ווקאטיבית. העדר הבחנה של ידוע (התווית לא תופיע) והעדר הבחנה של חוזק התואר (תמיד חלש), סטרוקטוראלית, מנטרלות את עצם הערך של הידוע בסביבה הזו – אין ניגוד, אין ערך, אין משמעות.

לאור הקשר בין הנטייה החלשה והידוע (<9>), מעניין לראות דמיון בפסוקיות הווקאטיבית ביוונית של אנטיפון (אטיה, 403–480 לפנה"ס). ברי §2[5] כותב, בנוגע לפסוקיות הווקאטיביות ביוונית:

What makes us call it VOCATIVE is the fact that such nouns are never definite. Such a behaviour of the vocative concerning definiteness is known from other languages.

כמו שניתן לראות, גם יוונית, לפחות זו שבקורפוס הנתון, לא מבחינה בידוע בפסוקיות ווקאטיביות.

4.2 מורפולוגיה

אמנם לא ניתן באמת להפריד בין "מורפולוגיה" לבין "תחביר", אבל לצרכים מעשיים ההבחנה בין השניים יכולה להיות שימושית.

4.2.1 הנטיה של se

הנטיה של se היא יחסית פשוטה. טבלאות-נטיה דומות נמצאות בספרים שונים. ההבדלים העיקריים הם באורתוגרפיה, ואינם מהותיים. הטבלה שמופיעה אצל סוויט §47[20] היא:

נפוצה יותר. מכאן, מהיונקטורה שבכתיבה, ניתן לראות שככל הנראה se נתפס כמשהו שצמוד למילה, ומהווה תווית. זו לא ראייה בלשנית, כמובן²³, אבל זה נחמד לראות איך מאפיינים בלשניים נתפסים על-ידי המשתמשים בשפה ובאים לידי ביטוי באופן שבו הם כותבים. בדיקה מקיפה יותר של קוונציות הריווח אל מול המערכת הלשונית תצריך בדיקה של כתבי-יד נוספים להשוואה, והתבוננות במצב קדום יותר, שבו se היה דמונסטרטיב גרידא (האם שם יש רווח ברור? האם יש לנו בכלל כתבי-יד מאותה תקופה? — דורש בדיקה).

	Masc. sg.	Neut. sg.	Fem. sg.	Pl.
Nom.		þis		þas
Acc.	þisne	þis		
Gen.				
Dat.	þyssum	þysum		þysum
Ins.				

סביר להניח שהבדל הכתיב בין þysum ו-þyssum לא באמת מבחין בין הזכר לנאטרום ולרבים, אלא מהווה ואריאציה בכתיב גרידא. הכתיב בטקסט רחוק מלהיות עקבי.

4.3 אורתוגרפיה בכתב-היד

כתב היד המדובר הוא זה שמצוי במקור [2].

מסיבות טכניות בעיקר השתמשתי בתעתיק האלקטרוני של הטקסט, ולא קראתי ישירות מכתב-היד (ר' §3.0.1). יתכן שיש בכך חסרון כלשהו, אבל מהשוואה של קטעים שונים בין התעתיק האלקטרוני וכתב-היד לא נראים הבדלים מהותיים, ודאי שלא הבדלים מבחינים.

אורתוגרפיה היא דבר צדדי בעיסוק בלשני בתחום התחביר, אבל עדיין כדאי לתת עליה את הדעת, ולו בסקירה קצרה.

אופן הריווח של המילים מעניין. אמנם מדובר בקונוונציה בלבד, ולא בחלק ממשי מהמערכת הלשונית²², אבל אפשר לראות מתוך אותה קונוונציה את האופן שבו תופסים הכותבים את השפה.

אפשר לראות בכתב-היד מקרים רבים שבו התווית se נצמדת אל המילה שאחריה; כך בהקדמה: 7semunuc hatte abbo (ה-7 מציין את הסימן שבו השתמשו בטקסט, ובכתבים נוספים, לציון and), 7seswurd bora, Semunuc þa abbo, Þagesette semunuc. מצד שני, מופיע 7eftðapaseo boc. באופן כללי נראה שהצורה הצמודה

²² לדוגמה, את "מש"ה וכל"ב" העבריים נוכל לכתוב עם רווח לפניהם, עקרונית, ולא ישתנה דבר מהותי.

הברות שמסתיימות בנאזאל (n או m) מסומנות לפעמים, גראפית, בסימן diaeresis ("). זה רלוונטי עבורנו לצורת הכתיבה של הנטיה של se בדאטיב זכרי ונאטרום ובריבוי. יש כתיב ב-þä וכתב ב-þam. לא מצאתי שום חוקיות ברורה, ואני משער שמדובר בוואריאציה חופשית, כמו שנהוג להחליף þorn ו-ēð בטקסטים באנגלית עתיקה, ואפשר למצוא במשפטים סמוכים, או אפילו באותו משפט, למצוא צורות כתיבה שונות לאותה המילה, ב-þ או ב-ð. באופן כללי, כתב-היד לא מקפיד יותר מדי על האורתוגרפיה: בראש עמוד 204r ב-[2] מופיע hingware (ב-pynn), ושלוש שורות אחר-כך מופיע hinguar (ב-u); כך גם לגבי

þeodred ו-ðeodred.

דוגמאות לוואריאציה של þä ו-þam (בנסיך כללי לחקות את אופן הכתיב שבכתב-היד; לעיון מעמיק יותר ר' את כתב-היד עצמו, [2]):

onþä ýlcan mýnstre;

7þam reþum stýrde;

Onþä flotan;

on þam geare þe ælfred æðelincg;

topä cýninge beotlic ärende;

hu he þä reþan hingware and wýrdan;

²³ הרי אף אחד לא יטען ש-the המודרני אינו תווית, למרות שהוא נכתב ברווח אחריו.

4.5 ידוע ביוקסטאפוזיציה

כשמדברים על יוקסטאפוזיציה (juxtaposition) מהסוג שמגדיר שם פרטי ושם כללי, צריך להבדיל בין מצב שבו השם הפרטי מקדים את זה הכללי ("לוציפר נושא-האור") לבין כזה שבו הכללי מקדים את זה הפרטי ("נושא-האור לוציפר"). השימוש ב-se שונה בשניהם.

המצב בקורפוס הנתון הוא פשוט ודי סיסטמטי: בכל המקרים, מלבד כשהשם הכללי הוא "קדוש", השם הפרטי מקדים את זה הכללי; כמדובר ב-sanct המצב מהופך, מן הסתם בהשפעה לטינית (מקומו של Lat. sanctus(, -a, -um לפני השם). בכל המקרים אין בקורפוס שימוש ב-se ביוקסטאפוזיציה כזו, כמו שניתן לראות בפירוט המקרים:

• Svm swyðe gelæred munuc com suþan ofer sæ fram sancte benedictes stówe on æþelredes cynincges dæge to dunstane ærce-biscope מאד בא מדרום מעבר לים, ממקום של בנדיקט הקדוש, בימי המלך אדלרדס לארכיבישופ דונסטן".

• Eadmund se eadiga eastengla cynincg המבורך מלך האנגלים שבמזרח". "אדמונד

• ælfred æðelincg "אלפרד האציל".

• Pa cwæþ eadmund cyning "ואז אמר אדמונד המלך".

• ne abihð næfre eadmund hingware on life hæþenum here-togan מבנה לא-רציף.

• Hwæt þa eadmund cynincg

• and þeodred biseop þearle mid gifum on golde and on seolfre

• Eft þa ðeodred biseop sceawode his bec

for þa fārlican gelimpe;

þ he toþam gebuge þehi bead hinguar

4.4 התחלפות של ביטויים מיודעים וכינויי-גוף רגילים

כמו שניתן לראות בקורפוס, יש שתי צורות שבהן חוזר המספר אל אלמנטים בסיפור שהוזכרו קודם לכן:

• האחת היא הדרך שבה עוסק חיבור זה – באמצעות חזרה על מסמן קונקרטי לאותו אלמנט (או אפס, כמו ב-4.6.2§), בליווי תווית-ידוע במידה ומדובר בשם כללי (או באמצעות שם פרטי, ואז הידוע מנוטרל). כל הדוגמאות שמסומנות ב-3 <3> תתאמנה כאן – הן דוגמאות לביטויים מיודעים.

• השניה היא על-ידי כינויי-גוף של הגוף השלישי, he "הוא" ונטייתו (ר' 44§[20] לפירוט הצורות). דוגמה: Eadmund se eadiga ... He wæs ead-mod "אדמונד המבורך ... הוא היה עניו", וכן דוגמאות רבות.

צריך להפריד, כמו שנעשה כאן, בין הדיון בכינויי-הגוף ובין הדיון במבעים מיודעים. מחוץ למסגרת הזו, ודאי שיהיה מעניין לבדוק את הסביבות שבהן מופיעה הצורה האחת ואת אלו שבהן מופיעה זו האחרת, שהרי הן מתחלפות אחת בשניה ולכן מנוגדות זו לזו בניגוד שמן הסתם נושא משמעות ומקנה ערך. הבדיקה הזו מעניינת במיוחד לאור גורמים קוגניטיביים שקשורים באופן שבו בני-אדם מספרים סיפור, דוגמת הצורך לרענן מדי פעם את הזכרון לגבי מי שמדברים עליו, והצורך להחליף נושאים, בין אם ברמה הקוגניטיבית ובין אם מבחינת הדקדוק-גרירא.

4.6 יחסי גרעין והרחבה

4.6.1 הקריטריון של ברי

במאמרו *Nucleus and Satellite in Nominal Syntagmatics*, ברי [4] מגדיר קריטריון חדש ומינימליסטי ל"גרעין" (nucleus): גרעין הוא החלק שקובע את השתייכות המבנה לקבוצת התחלפות. מקריטריון זה נובעת, בין השאר, כפי שמפורט במאמר, הטענה שהתווית במבנה שימני מהווה גרעין, ודווקא שם-העצם מהווה הרחבה (satellite), לפחות בשפות שהוא מציין. קל לראות, בקריאה של הקטעים הרלוונטיים במאמר של ברי תוך התבוננות במבנה התוויות באנגלית העתיקה, שהתיאוריה תופסת היטב גם לאנגלית העתיקה. התווית (כולל התווית \emptyset) משייכת את הביטוי השימני לקבוצת ההתחלפות שלו. למעשה, כמו שנראה בהמשך (בתיאור שאני מציע), באנגלית העתיקה התיאור של ברי תופס באופן יוצא מן הכלל לא רק ביחס שבו עומדת תווית אל מול ביטוי שמני, אלא בעצם התווית כמגדירה של קבוצת ההתחלפות, אפילו כשהיא מופיעה לבדה.

4.6.2 se שעומד לבדו, כאילו כפרונומן

סוויט כותב §47[20]:

It [se] is sometimes used as a personal pronoun: hē ġe-hīerþ mīn word, and þā wyrþ 'he hears my words, and does them'.

הכוונה היא, כמובן, ל-*þā*, שמתייחס כאן אל ה-*word*^{pl.} ביחסה אקוזטיבית (הוא עושה את הדברים).

אצלנו מופיעים כמה משפטים במבנה דומה:

seo wolde efsian ælce geare þone sanct^{ns. f.} •
[אוסווין] היתה מספרת בכל שנה את הקדוש".

• *Pa þe man læt to deaðe alys hí ut symble*^{af(m)p.} "את אלו [האנשים] שמישהו מוביל למוות שחרר אותם תמיד".

• *se rád to þam halgan*^{ns. m.} "הוא [ליאופסטאן] רכב אל הקדוש".

• *se þe hylt eadmunde halne his lichaman*^{ns. m.} "הוא [האל] אשר שמר את אדמונד שלם בגופו".

כמו שניתן לראות, בכל המקרים מופיעה צורה של *se*, אך בלא כל ביטוי שימני שמרחיב אותה.

אפשר להסתכל על התופעה משתי נקודות, דיאכרונית וסינכרונית:

• ההסתכלות הדיאכרונית מדברת על-כך ש-*se* מקורו בפרונומן דמונסטרטיבי (ר' §5.1), ואכן כאן יש שימוש פרונומינלי ב-*se*. זוהי ודאי הסתכלות לגיטימית, אבל בבחינה של סינכרונית של האנגלית העתיקה יש צורך בהוכחה סינכרונית לתקפות (ר' הפרק השלישי בחלק הראשון של דה סוסיר [8]).

• אמנם באמת האפשר להגדיר את אותו ה-*se* כפרונומן פרסונלי, ואז הוא מהווה סימן לשוני שונה מה-*se* הרגיל שאני מתייחס אליו, כיוון שהם מנוגדים לדברים שונים²⁴: ה-*se* הזה מנוגד לפרונומינה פרסונליים, דוגמת *he*, וה-*se* ה"רגיל" לא.

עם זאת, אני מוצא תיאור אחר אסתטי ופשוט יותר, ומסתדר בצורה מצויינת עם "תורת הגרעין" של ברי, ולמעשה גם עם זו המסורתית, שמגדירה "גרעין" כחלק שיכול לעמוד לבדו, בלא ההרחבה. אמרנו שהגרעין הוא זה שקובע את קבוצת-ההתחלפות. בצורה הטהורה ביותר יופיע הגרעין בלבד, כשהוא מגדיר את קבוצת ההתחלפות, וזה בדיוק מה שיש לנו כאן.

²⁴ ר' פרקים III-IV בחלק השני של [8].

דיאכרוניות

5 סוגיות והשוואתיות

לפי ההסבר הזה, נפרש את המקרים שמופיעים בקורפוס כך:

5.1 האטימולוגיה של se

מייר-בריגר [14]§F405 מציג את הטבלה הבאה, כשחזור של הדמונסטרטיב ההודו-אירופי שהתפתחת ל-se באנגלית עתיקה (ול-ó Classical Gr. ו-NHG. der מאותו סעיף במייר-בריגר).

	sg. m.	sg. n.	pl. m.	pl. n.
nom.	*só	*tó-d	*tó-ĭ	*téh ₂
acc.	*tó-m	*tó-d	*tó-ns	*téh ₂
gen.	*tós(i)o		*tóis-om	
dat.	*tó-smōi			
loc.			*tóisu < *tóis-su?	
ins.	*tó-h ₁		*tōis	

5.2 הידוע הגרמאני

5.2.1 גוטיה

עושה רושם, מהתבוננות שטחית בטקסטים, ש-sa הגוטי משמש ממש כתווית מיידעת, מחוייבת. זה מקבע שדורש בדיקה מקיפה יותר ועמוקה יותר, כמובן. נשאלת השאלה עד כמה sa, þata, so הגוטיים שימשו בגוטית כשפה מדוברת, גרמאנית, והאם השימוש הנרחב בהם לא נובע מקיום ה, *tó, ó, במקור היווני, ממנו תורגם הטקסט בגוטית?

5.2.2 השפות הגרמאניות הצפוניות

• איסלנדית עתיקה.

טוויט [19]§118 כותב שהתווית המיידעת (inn, it) היא אפיקסית. כך מקבלים auga-t "העין", ā-in "הנהר", trē-it "העץ". כמו באנגלית עתיקה, גם באיסלנדית עתיקה תארים נוטים בנטיה

seo wolde efsian ælce geare þone sanct — "ה[משהו] שהוא נומינטיב נקבי] היתה מספרת בכל שנה את הקדוש".

Pa þe man læt to deaðe alys hí ut symbel^{al(m)p.} — "ה[משהואים] שהם מרובים ואקוזטיביים^[25] שמישהו מוביל למוות שחרר אותם תמיד".

se rád to þam halgan — "ה[משהו] שהוא נומינטיב זכרי] רכב אל הקדוש".

se þe hylt eadmunde halne his lichaman — "ה[משהו] שהוא נומינטיב זכרי] אשר שמר את אדמונד שלם בגופו".

גם כאן ה-se שעומד לבד הוא בעל ערך לשוני שונה מזה המיידע: המיידע מתחלף עם דברים אחרים מה-se זה, שמתחלף עם ביטויים שמננים מיודעים.

4.7 se בפסוקיות תארויות

באופן כללי, אם נדבר על "אנגלית עתיקה" כאובייקט, יש ל-se שימושים נוספים בפסוקיות תארויות (אם כי זה se אחר, בגלל שאינו עומד באותה אופוזיציה לאותם דברים כמו ה-se המיידע הרגיל שפגשנו). זה מעניין, אבל לא מופיע בקורפוס שלנו, ולכן לא רלוונטי עבורנו.

ר' מיטשל VII: C [15], בעיקר מ-2103 § עד 2362.

²⁵pa משמש גם ל"נומינטיב מרובה", ומכך שאין הבחנה ביניהם הם לא מנוגדים אלא לפי הסביבה התחבירית הרחבה יותר.

The so-called article is a post-Homeric development of an old demonstrative nominative *so, *sā, *tod (Skt. sá, s'ā, tād) > ó, τó, ῆ (with loss of -d, and ending which is peculiar to the pronominal neuter singular, cf. Lat is-tud, quod).

5.4 הידוע הלטיני והרומאני

מקובל להגיד, וזה אכן כך, שבלטינית הקלאסית אין תווית ידוע. אין שום צורך לידע בתווית²⁸ מה שהופיע כבר בנרטיב. מה שמעניין זה שבלטינית פרה-קלאסית כן קיים משהו שנראה ומתנהג בדומה לידוע הרומאני המאוחר, שהתפתח מ-*ille, illa, illud* (le, la, m. sg., f. sg., m. pl., f. sg., f. pl.) בצרפתית, *les* (m. f.) ב-*il/lo/l', i/gli, la/l', le*²⁹ באיטלקית ו-*el, la* (בספרדית). או יש "ille" מיידע לפני הלטינית הקלאסית, ואחרי הלטינית הקלאסית, באופן כזה שכל השפות הרומאניות "ירשו" את אותה התווית — ההשערה היא שגם בתקופה של הלטינית הקלאסית היה קיים אלמנט מיידע כזה, אלא שלא בשפה הכתובה, אלא רק בשפה המדוברת (אולי בזו של המעמדות הנמוכים?).

5.5 הידוע השמי

קאפליס §49 [7] כותב על אכדית:

²⁸יתכן אולי שיש צורה אחרת לסמן ידוע. אולי בסדר מילים או בארגון מבנה-המסר? לדוגמה, מהמעט שידוע לי, בסינית יש ציון תחבירי דומה, במבנה המסר, למשהו שמקביל, חלקית, לידוע: התימה ידועה. דורש בדיקה מעמיקה יותר.
²⁹ההתניה הפונטית של האלומורפמות לא משנה לעניינו.

החלשה לאחר ידוע או דמונסטריב ([19]§181). ב-184–183§19] סוויט אומר שבדרך-כלל לפני התווית המידעת יבוא *sā inn ungi maðr* *sā* "האיש הצעיר (הזה)", *hafit þat it djūpa*, "הים העמוק", ושבדרך-כלל התווית לא מבוטאת²⁶. קשה להבין משהו ברור מההסברים הלאקוניים שלו.

• שפות סקנדינביות מודרניות.

כמו באיסלנדית עתיקה, גם בשאר השפות הסקנדינביות התווית המיידעת היא אפיקסלית, כשזו המסתמת היא מילה נפרדת²⁷.

— בשוודית *en flaska* "בקבוק" ו-*ett brev* "מכתב", לעומת *flaskan* "הבקבוק" ו-*brevet* "המכתב".

— בנוורוגית:

< Bokmål: *en gutt* "ילד" ו-*et hus* "בית", לעומת *guten* "הילד" ו-*huset* "הבית".

< Nynorsk: *ein gutt* ו-*eit hus*, לעומת *guten* ו-*huset*.

— בדנית המצב מתחלק למקרה שבו אין שימוש בתואר (נראה כמו שאר הסקנדינביות) וכזה שיש בו שימוש בתואר (נראה כמו באנגלית עתיקה):

< בלי תואר: *en mand* "איש" ו-*et hus* "בית", לעומת *manden* "האיש" ו-*huset* "הבית".

< עם תואר: *den store mand* "האיש הגדול" ו-*det store hus* "הבית הגדול".

לסקירה היסטורית-דיאכרונית ר' [12].

5.3 הידוע היווני

פאלמר 285: [17] מסכם בקצרה את התפתחות הידוע היווני:

²⁶מילותיו שלו: The definite article is generally not expressed at all, or else *einn, einnhverr* is used.
²⁷ההבדל הוא, כנראה, ברמת היונקטורה.

*hanni- with its variants *halli- and 'ulli-, and with its later syncopated form han- > hā- of the West Semitic definite article.

5.6 השערה לגבי נטיה כלל-לשונית

ראינו בכמה וכמה דוגמאות (אנגלית עתיקה, גוטית, וחלק מהגרמאניות האחרות, יוונית, הרומאניות ושמיות) שתווית ידוע התפתחה מדמונסטרטיב. זה בהחלט לא בלתי סביר, במיוחד לאור הסמנטיקה של הדמונסטרציה ותפקודה האנאפורי (הצבעה אחורה), שמדובר בנטיה של שפות נוספות, ליצור תווית ידוע מדמונסטרטיב "מוחלש". ודאי שלא כל תווית ידוע חייבת להתפתח כך, אבל זה נראה מקור נפוץ, ויש דמיון מובהק ב"טיפולוגיה של הדיאכרוניה", בדרך שבה שפות משתנות, לגבי התפתחות תווית הידוע מדמונסטרטיב בשפות שראינו.

5.7 התגלגלותו באנגלית מאוחרת

5.7.1 הצורה the

באנגלית מאוחרת יותר מזו העתיקה, חל ישור-פרדיגמה בנטיה של se: הצורה הנומינטיבית, ב-s, השתנתה לפי הצורה האובליקוויית, ב-p. מוסטאנויה כותב [16]:233:

The s-forms disappear by the early 13th century, except in Kent, where they are found even later.

הארפר the [11]§ כתב שישור-הפרדיגמה החל אחרי שנת 950 בערך, ותוחם, כמו שמוסטאנויה כתב, את סיום השינוי ב-1250 בערך, מלבד בקנט. המילון של הארפר הוא מקור שצריך להזהר בשימוש בו — לא

The demonstrative pronouns are annûm (annium), fem. annītam 'this' and ullûm (ullium), fem. ullītum 'that', with normal adjectival declension. They may be used independently (annītam liqbi 'let him say this' or modify a noun (šarrum ullûm 'that king').

ליפינסקי §33.10 [13] כותב:

Since the prefixed article is followed in Hebrew by the geminated initial consonant of the noun (e.g. melek, "king"; ham-melek, "the king"), it has long been assumed that its original form was hn- ... This form hn- is already attested around 499 B.C., e.g. hn-'lt, "the goddess" ... These allomorphs parallel the Hebrew forms of the particle min, "from" (§48.12), and seem indeed to indicate that the original articulation of the article was han- ... The Nabataean and later Arabic definite article 'al- has also regarded as a variant form of han- > 'al-, with the change n > l (§17.4)

לגבי הקשר בין הדמונסטרטיבים השמיים ב-(h)a(n) — אלו האכדיים שהזכרו, ונוספים שמזכיר ליפינסקי — [13]§36.32: Gafat aḥḥā < *hinni "this", aḥḥā < *han- Pleosyrian í-ne /hinni/ "this(?)", an-ne /han- ;ni "that" — ni/ "that(?)" לידוע השמי המערבי כותב ליפינסקי [13]§36.32:

There is one Proto-Semitic root morpheme that functions essentially as demonstrative, viz.

פעם מצאתי בו טעויות — אבל נראה שכאן התאריכים לקוחים ממקור אחר.

ה-the הראשון הוא, כמובן, מיידע, בעוד שזה השני הוא הפרונומן הפרסונלי (the).

סביר להניח שהניטרול הזה קיים רק בכתיבה, ושבדיבור התווית והפרונומן מובחנים: הראשון קצר והשני ארוך; the לעומת thee.

באמת ניתן לראות השינוי השיטתי בכתיב הקבוע be ב-Sir Gawain and the Green Knight³⁰ ([21]), מהמאה ה-14: תמיד מופיע be, מלבד פעם אחת בשורה 417: The grene knyzt vpon grounde grayþely hym dresses לעולם לא se.

5.7.4 תארים חזקים עם se/the

מוסטנויה [16]:233 מציין שבטקסטים שנכתבו בקו-התפר שבין האנגלית העתיקה והאנגלית התיכונה לעיתים מופיע תואר חזק ביחד עם תווית מידעת.

5.7.5 התחביר של הידוע

כמו שניתן לראות מהיכרות עם אנגלית מודרנית, התחביר של הידוע בה שונה מזה שהוצג כאן. זה יכול להיות מאוד מעניין לעשות מחקר בדיאכרוניה של התחביר, ולראות את אופן השינוי, ההדרגתי מן הסתם, שהתרחש, במיוחד לאור השפעות חיצוניות, כשהבולטת בהן היא פלישת הנורמאנים (ראוי לבחון את המצב לפני שנת 1066 ואחריה, ולראות את השפעת הצרפתית-הנורמאנית).

השימוש הנרחב יותר, בהרבה, בתווית מסתמת (a, an) הוא אחד השינויים הבולטים בתחום.

5.7.2 הצורה she

מעניין שהפרונומן הפרסונלי she ModEng. מקורו לא בפרונומן הפרסונלי המתאים לו באנגלית עתיקה, heo, אלא ב-seo ([9]§she) בכלל, יש תזוזה מוזרה של הפרונומינה באנגלית: מקורו של they הוא לא באנגלית העתיקה, אלא ב-Old Norse³² (ר' [9]§they) לפרטים אטימולוגיים).

5.7.3 ניטרול בכתיבה: the

באנגלית מודרנית מוקדמת יש מקרים של ניטרול ההבחנה בכתיבה בין הידוע לבין הפרונומן של הגוף השני הסינגולרי ביחסה האובייקטיבית (מקבילה בתפקידה, באופן כללי, לאיחוד של האקוזטיב והדאטיב שבאנגלית העתיקה): שניהם נכתבים the. דוגמה לכך ניתן לראות בקרול Gawde, For Thy Joyes Five (מופיע ב-[18]), שנכתב על-ידי משורר אלמוני לאחר 1550: הבית הרביעי בקרול הוא —

Gaude: thy dignyte ys gret,
For next vnto the Trynyte
Above all seyntes is thy sete,
And all joye is in the sight of the.

³⁰במקור: Sir Gawain and þe Grene Knyzt.
³¹th קיים בתחילת מילה רק במספר מצומצם מאד של מקרים בטקסט, רק בתחילת בתים.
³²שאיילה של פרונומן — זה חריג.

רשימת מקורות

- [1] Anonymous. The Anglo-Saxon Chronicle. Parker MS; Corpus Christ College, Cambridge MS 173 ff. 1-32.
URL: <http://jebbo.home.texas.net/asc/>.
- [2] Anonymous. Cotton Julius E.vii. [Ker 162, Gneuss 339], pages 203r–207r. The manuscript of the Passio. The original copy is at the British Library.
URL: <http://www.wmich.edu/medieval/research/rawl/edmund/oeimngs.html>.
- [3] Peter S. Baker. Introduction to Old English. Blackwell Publishers, 2003.
- [4] Nimrod Barri. Nucleus and satellite in nominal syntagmatics. *Linguistics*, 157:67–85, 1975.
- [5] Nimrod Barri. Clause-models in Antiphontean Greek. Wilhelm Fink Verlag, München, 1997.
- [6] James W. Bright. An Anglo-Saxon Reader and an Outline Anglo-Saxon Grammar. Henry Holt and Company, third edition, 1912.
- [7] Richard Caplice. Introduction to Akkadian. Biblical Institute Press, Rome, 1988.
- [8] Ferdinand de Saussure. Cours de linguistique générale. Paris, 1972.
- [9] Joseph P. Pickett et al, editor. The American Heritage Dictionary of the English Language. Houghton Mifflin Company, Boston, fourth edition, 2000. URL: <http://www.bartleby.com/61>.
- [10] Abbo Floriacensis. Passio Sancti Eadmundi, Regis et Martyris. A translation to Old English by Ælfric. Digital transcription.
URL: <http://www.wmich.edu/medieval/research/rawl/edmund/oldeng.html>.
- [11] Douglas Harper. Online Etymological Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com>.
- [12] Einar Ingvald Haugen. The Scandinavian Languages: An Introduction to their History. Faber and Faber, London, 1976.
- [13] Edward Lipiński. Semitic Language outline of a Comparative Grammar. Peeters, Leuven, 1997.
- [14] Michael Meier-Brügger. Indo-European Linguistics. Walter de Gruyter GmbH & Co., 2003.
- [15] Bruce Mitchell. Old English Syntax. Oxford University Press, 1987.
- [16] Tauno F. Mustanoja. A Middle English Syntax, volume 1. Helsinki Societé N'eophilologique, 1960.
- [17] Leonard R. Palmer. The Greek Language. Faber and Faber, London, 1980.
- [18] Michael Payne and John Hunter, editors. Renaissance Literature: An Anthology. Blackwell Publishing, 2003.
- [19] Henry Sweet. An Icelandic Primer. Oxford University Press, second edition, 1895.
- [20] Henry Sweet. Sweet's Anglo-Saxon Primer. Oxford University Press, ninth edition, 1953. Revised by Norman Davis.
- [21] J.R.R. Tolkien and E.V. Gordon, editors. Sir Gawain and the Green Knight. Oxford University Press, Oxford, second edition, 1967 (ninth impression: 1984). The second edition is edited by Norman Davis.

SVM SWYÐE GELÆRED MUNUC com suþan ofer sæ fram sancte benedictes stówe on æþelredes cynincges dæge to dunstane ærce-bisceope þrim gearum ær he forðferde · and se munuc hatte abbo · þa wurdon hi æt spræce oþþæt dunstan rehte be sancte eadmunde · swa swa eadmundes swurd-bora hit rehte æþelstane cynincge þa þa dunstan iung man wæs · and se swurd-bora wæs for-ealdod man · Þa gesette se munuc ealle þa gerecced-nysse on anre béc · and eft ða þa seo béc com to ús binnan feawum gearum þa awende we hit on englisc · swa swa hit her-æfter stent · Se munuc þa abbo binnan twam gearum · gewende ham to his mynstre and wearð sona to abbode geset on þam ylcan mynstre. 12

EADMUND SE EADIGA EASTENGLA CYNINCŒ wæs snotor and wurðfull · and wurðode symble mid æþelum þeawum þone ælmihtigan god · 15 He wæs eadmod · and gepungen · and swá an-ræde þurh-wunode þæt he nolde abugan to bysmorfullum Leahtrum · ne on næpre healfe he ne ahylde his þeawas · ac wæs symble gemyndig þære soþan lare · [gif] þu eart to heafod-men ge-set · ne ahefe þu ðe · 20 ac beo betwux mannum swa swa an man of him · He wæs cystig wædlum and wydewum swa swa fæder · and mid wel-willendnysse gewissode his folc symble to riht-wisnysse · and þam reþum styrde · 24 and gesæliglice leofode on soþan geleafan · Hit ge-lamp ða æt nextan þæt þa deniscan leode ferdon mid scip-here hergiende and sleande wide geond land swa swa heora gewuna is · 28 On þam flotan wæron þa fyrmestan heafod-men hinguar and hubba · geanlæhte þurh deofol · and hí on norð-hymbra-lande gelendon mid æscum · and aweston þæt land · þa leoda ofslogon · 32 Þa ge-wende hinguar east mid his scipum · and hubba belaf on norð-hymbra-lande · gewunnenum sige · mid wælhreownysse · Hinguar þa becom to east-englum rowende · 36 on þam geare þe ælfred æðelincg · an and twentig geare wæs · se þe west-sexena cynincg siþþan wearð mære · And se fore-sæda hinguar færlice swa swa wulf on lande bestalcode · and þa leode sloh 40 weras and wíf · and þa ungewittigan cild · and to bysmore tucode þa bilewitan cristenan · He sende ða sona syððan to þam cyninge beotlic ærende · þæt he abugan sceolde 44 to his man-rædene gif he rohte his feores · Se ærendraca com þa to eadmunde cynincge and hingwares ærende him ardlice abead · Hinguar ure cyning cene and sigefæst · 48 on sæ and on lande · hæfð fela²⁴ þeoda gewyld · and com nu mid fyrde færlice her to lande

þæt he her winter-setl mid his werode hæbbe · Nu het he þe dælan þine digelan gold-hordas · 52 and þinra yldrena gestreon ardlice wið hine · and þu beo his under-kyning · gif ðu cucu beon wylt · for-ðan-þe ðu næfst þa mihte þæt þu mage him wið-standan. Hwæt þa eadmund clypode ænne bisceop · 56 þe him þa gehendost wæs and wið hine smeade hu he þam reþan hingware and-wyrdan sceolde · Pa forhtode se bisceop for þam færlican gelimpe · and for þæs cynincges life · and cwæþ þæt him rád þuhte 60 þæt he to þam gebuge þe him beaþ hinguar · Pa suwode se cynincg and beseah to þære eorþan · and cwæþ þa æt nextan cynelice him to · Eala þu bisceop to bysmore synd getawode 64 þas earman land-leoda · and me nu leofre wære þæt ic on feohte feolle · wið þam þe min folc moste heora eardes brucan · and se bisceop cwæþ · Eala þu loefa cyning þin folc lið ofslagen · 68 and þu næfst þone fultum þæt þu feohtan mæge · and þas flot-men cumað · and þe cucenne gebindað butan þu mid fleame þinum feore gebeorge · oððe þu þe swa gebeorge þæt þu buge to him · 72 Þa cwæþ eadmund cyning swa swa he ful cene wæs · Þæs ic gewilnige and gewisce mid mode · þæt ic ana ne belife æfter minum leofum þegnum þe on heora bedde wurdon mid bearnum · and wifum · 76 færlice ofslægene fram þysum flot-mannum · Næs me næfre gewunelic þæt ic worhte fleames · ac ic wolde swiðor sweltan gif ic þorfte for minum agenum earde · and se ælmihtiga god wát 80 þæt ic nelle abugan fram his biggengum æfre · ne fram his soþan lufe · swelte ic · lybbe ic · Æfter þysum wordum he gewende to þam ærendracan þe hinguar him to sende · and sæde him unforht · 84 Witodlice þu wære wyrðe sleges nu · ac ic nelle afylan on þinum fulum blode mine clænan handa · forðan-þe ic criste folgie þe us swa ge-bysnode · and ic bliðelice wille beon 88 ofslagen þurh eow gif hit swa god fore-sceawað · Far nu swiþe hraðe · and sege þinum reþan hlaforde · ne abihð næfre eadmund hingware on life hæþenum here-togan · buton he to hælende criste 92 ærest mid ge-leafan on þysum lande gebuge · Pa ge-wende se ærend-raca ardlice aweg · and

gemette be wæge þone wælhreowan hingwar mid eallre his fyrde fuse to eadmunde · 96 and sæde þam arleasan hu his geandwyrð wæs · Hingwar þa bebead mid bylde þam scip-hera þæt hi þæs cynincges anes ealle cepan sceoldon · þe his hæse forseah · and hine sona bindan · 100 Hwæt þa eadmund cynincg mid þam þe hingwar com · stod innan his healle þæs hælendes gemyndig · and awarep his wæpna wolde geæfen-læcan cristes gebysnungum · þe for-bead petre 104 mid wæpnum to winnenne wið þa wælhreowan iudeiscan · Hwæt þe arleasan þa eadmund gebundon and gebysmrodon huxlice · and beoton mid saglum · and swa syððan læddon þone geleaf-fullan cyning 108 to anum eorð-fæstum treowe · and tigdon hine þær-to · mid hearðum bendum · and hine eft swungcon langlice mid swipum · and he symble clypode betwux þam swinglum mid soðan geleafan 112 to hælende criste · and þa hæþenan þa for his geleafan wurdon wodlice yrre for-þan-þe he clypode crist him to gamenes to · (sic) oð þæt he eall wæs besæt mid heora scotungum 117 swilce igles byrsta · swa swa sebastian wæs · Pa geseah hingwar se arlease flot-man · þæt se æþela cyning nolde criste wið-sacan · 120 ac mid anrædum geleafan hine æfre clypode · het hine þa be-heafðian and þa hæðenan swa dydon · Betwux þam þe he clypode to criste þagit þa tugon þa hæþenan þone halgan to slæge · 124 and mid anum swencge slogon him of þæt heafod · and his sawl siþode gesælig to criste · Pær wæs sum man gehende gehealdan þurh god · behyd þam hæþenum · þe þis gehyrde eall · 128 and hit eft sæde swa swa we hit secgað her · Hwæt ða se flot-hera ferde eft to scipe · and behyddon þæt heafod þæs halgan eadmundes · on þam piccum bremelum þæt hit bebyrged ne wurde · 132 Pa æfter fyrste syððan hi afarene wæron com þæt land-folc to þe þær to lafe wæs þa · þær heora hlafordes lic læg butan heafde · and wurdon swiðe sarige for his slege on mode · 136 and huru þæt hi næfdon þæt heafod to þam bodige · Pa sæde se scaewere þe hit ær geseah þæt þa flot-men hæfdon þæt heafod mid him · and wæs him geðuht swa swa hit wæs ful soð 140 þæt hi behyddon þæt heafod on þam holte forhwega · Hi eodon þa secende ealle endemes to þam wuda · secende gehwær geond þyfelas and bremelas gif hi a-hwær mihton gemeton (sic) þæt heafod · 144 Wæs eac micel wundor þæt an wulf wearð asend þurh godes wissunge to bewerigenne þæt heafod · wið þa oþre deor · ofer dæg · and niht · Hi eodon þa secende · and symle clypigende · 148 swa swa

hit gewunelice is þam ðe on wuda gað oft · Hwær eart þu nu gefera? and him andwyrde þæt heafod · Hér · hér · hér · and swa gelome clypode andswarigende him eallum · swa oft swa heora ænig clypode · 152 oþþæt hi ealle becomen þurh ða clypunga him to · Pa læg se græga wulf þe bewiste þæt heafod · And mid his twam fotum hæfde þæt heafod beclýpped · grædig · and hungrig · and for gode ne dorste 156 þæs heafdes abyrian · [ac] heold hit wið deor · Pa wurdon hi ofwundrode þæs wulfes hyrd-rædenne · and þæt halige heafod ham feredon mid him · þancigende þam ælmihtigan ealra his wundra · 160 ac se wulf folgode forð mid þam heafde · oþþæt hí to tune comon · swylce he tam wære · and gewende eft siþþan to wuda ongean · Pa land-leoda þa siþþan ledon þæt heafod 164 to þam halgan bodige · and bebyrigdon hine sw swa hí selost mihton on swylcere hrædinge and cyrcan arærdan sona him onuppon · Eft þa on fyrste æfter fela gearum · 168 þa seo hergung geswac and sibb wearð forgifen þam geswenctan folce · þa fengon hí togædere and worhton ane cyrcan wurðlice þam halgan · for-þan-ðe gelome wundra wurdon æt his byrgene 172 æt þam gebæd-huse þær he bebyrged wæs · Hi woldon þa ferian mid folclicum wurðmynte þone halgan lichaman · and læcgan innan þære cyrcan · þa wæs micel wundor þæt he wæs eall swa gehal 176 swylce he cucu wære mid clænum lichaman · and his swura wæs gehalod þe ær wæs forslagen · and wæs swylce an seolcen þræd embe his swuran r'æd mannum to sweotelunge hu he ofslagen wæs · 180 Eac swilce þe wunda þe þa wælhreowan hæþenan mid gelomum scotungum on his lice macodon · wæron gehælede þurh þone heofonlican god · and he lifþ swa ansund oþ þisne and-werdan dæg · 184 and-bidigende æristes · and þæs ecan wuldres · His lichama us cyð þe lið un-fomolsnod þæt he buton forligre her on worulde leofode · and mid clænum life to criste siþode · 188 Sum wudewe wunode oswyn gehaten æt þæs halgan byrgene on gebedum and fæstenum manega gear syððan · seo wolde efsian ælce geare þone sanct · 192 and his næglas ceorfan syferlice · mid lufe · and on scryne healdan to halig-dome on weofode · Pa wurðode þæt land-folc mid geleafan þone sanct · and þeodréð bisceop þearle mid gifum 196 on golde and on seolfre · þam sancte to wurðmynte · Pa comon on sumne sæl unge-sælige þeofas eahta on anre nihte to þam arwurðan halgan woldon stelan þa maðmas þe men þyder brohton · 200 and cunnodon mid cræfte hu hi in cumon (sic) mihton · Sum sloh mid slecge swiðe þa hæpsan · sum heora mid feolan feolode abutan ·

sum eac underdealf þa duru mid spade · 204 sum heora mid hlæddre wolde unlucan þæt ægðyrl · Ac hi swuncon on idel · and earmlice ferdon · swa þæt se halga wer hī wundorlice geband · ælcne swa he stod strutigende mid tole · 208 þæt heora nan ne mihte þæt morð gefremman · ne hi þanon astyrian · ac stodon swa oð mergen · Men þa þæs wundrodon hu þa weargas hangodon · sum on hlæddre · sum leat to gedelfe · 212 and ælc on his weorce wæs fæste gebunden · Hi wurdon þa ge-brohte to þam bisceope ealle · and he het hī hōn on heagum gealgum ealle · Ac he næs na gemyndig hu se mild-heorte god 216 clypode þurh his witegan þas word þe hér standað · Eos qui duncuntur ad mortem eruere ne cesses · Pa þe man læt to deaðe alys hī ut symble · and eac þa halgan canones gehadodum for-beodað 220 ge bisceopum ge preostum · to beonne embe þeofas · for-þan-þe hit ne gebyraþ þam þe beoð gecorene gode to þegnigenne þæt hi geþwærlæccan sceolon · on æniges mannes deaðe · gif hi beoð drihtnes þenas · 224 Eft þa ðeodred bisceop sceawode his bec syððan behreowsode mid geomerunge · þæt he swa reðne dōm sette þam ungesæligum þeofum · and hit besargode æfre oð his lifes ende · and þa leode bæd georne · 228 þæt hi him mid fæstan fulllice þry dagas · biddende þone ælmihtigan · þæt he him arian scolde · On þam land wæs sum man · leofstan gehaten · rice for worulde · and unwittig for gode · 232 se rād to þam halgan mid riccetere swiðe · and het him æt-eowian orhlice swiðe · þone halgan sanct hwæþer he gesund wære · ac swa hraðe swa he geseah þæs sanctes lichaman · 236 þa awedde he sona · and wæl-hreowlice grymetede · and earmlice geendode yfelum deaðe · Þis is ðam gelic þe se geleaffulla papa gregorius sæde on his gesetnysse 240 be ðam halgan laurentie ðe lið on rome-byrig · þæt menn woldon sceawian symle hu he lage · ge gode ge yfele · ac god hi ge-stilde · swa þæt þær swulton on þære sceawunge ane 244 seofon menn ætgædere · þa geswicon þa oþre to sceawigenne þone marytr mid meniscum gedwylde · Fela wundra we gehyrdon on folcliecre sprære · be þam halgan eadmunde þe we hér nellap 248 on gewrite settan · ác hi wát gehwá · On þyssum halgan is swutel · and on swilcum oþrum · þæt god ælmihtig mæg þone man aræran eft on domes dæg andsundne of eorþan 252 se þe hylt eadmunde halne his lichaman · oð þone mic-clan dæg þeah ðe he of moldan come · Wyrðe is seo stow for þam wurðfullan halgan þæt hi man wurþige and wel gelogige 256 mid clæum godes þeowum · to cristes þeowdome · for-þan-þe se halga is mærra þonne men magon as-

meagan · Nis angel-cynn bedæled drihtnes halgena · þonne on engla-landa licgaþ swilce halgan 260 swylce þæs halga cyning is and cupberht se eadiga · and sancte æpeldryð on elig · and eac hire swustor ansunde on lichaman geleafan to trymminge · Synd eac fela oðre on angel-cynn halgan 264 þe fela wundra wyrcað · swa swa hit wide is cuð þam ælmihtigan to lofe · þe hī on gelyfdon · Crist geswutelap mannum þurh his mæran halgan þæt he is ælmihtig god þe macað swilce wundra 268 þeah þe þa earman iudei hine eallunge wið-socen · for-þan-þe hī synd awyrgede swa swa hī wiscton him sylfum · Ne beoð nane wundra geworhte æt heora byrgenum · for-ðan-þe hī ne gelyfað on þone lifigendan crist · 272 ac crist geswutelað mannum hwær se soða geleafa is · þonne he swylce wundra wyrcað þurh his halgan wide geond þas eorþan · Pæs him sy wuldor á mid his heofonlican fæder · and þam halgan gaste (a buton ende). AMEN. 276

